

Ελληνική Δημοκρατία
**Εθνική Επιτροπή
Βιοηθικής & Τεχνοηθικής**

ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ

2022

Αθήνα, Φεβρουάριος 2023

ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΒΙΟΗΘΙΚΗΣ & ΤΕΧΝΟΗΘΙΚΗΣ

Νεοφύτου Βάμβα 6, Τ.Κ. 10674, Αθήνα

Τηλ.: 210-8847700, Φαξ: 210-8847701

E-mail: secretariat@bioethics.gr, url: www.bioethics.gr

Πρόλογος

Η Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής & Τεχνοηθικής (ΕΕΒΤ) δημιουργήθηκε σε μια κρίσιμη στιγμή, εν μέσω μιας επικίνδυνης πανδημίας, με πολυδιάστατες βιοηθικές και τεχνοηθικές προκλήσεις μπροστά μας και με πολλές από τις ελπίδες μας να εναποτίθενται στη σύγκλιση των βιοεπιστημών και της τεχνολογίας. Στο πλαίσιο αυτό, καλούμαστε να προβληματιστούμε και να γνωμοδοτήσουμε επί δύσκολων και πολύπλοκων θεμάτων για τα οποία δεν υπάρχουν εύκολες απαντήσεις. Ο ρόλος της Επιτροπής είναι να συμβάλλει στη συλλογική μας σκέψη, και τελικά στον τρόπο με τον οποίο θα ανταποκριθεί η Ελληνική κοινωνία στις παρούσες προκλήσεις αλλά και στο πως θα προετοιμαστεί για τις μελλοντικές.

Είναι σημαντικό να αναδειχθούν και να προστατευθούν μέσα από το έργο της Επιτροπής οι αξίες που διασφαλίζουν την ανθρώπινη ευημερία και κοινωνική πρόοδο, αλλά και να ενισχυθεί η συμμετοχή της ηθικής σε κρίσιμες για τη χώρα και την ανθρωπότητα αποφάσεις. Η ηθική με αυτή την έννοια θεωρείται μια σωτήρια πυξίδα για υπεύθυνη και ουσιαστική πρόοδο. Άλλωστε, στόχος της βιοηθικής δεν είναι η δημιουργία εμποδίων στην επιστημονική και τεχνολογική καινοτομία, αλλά η επισήμανση κινδύνων και η χαρτογράφηση επιλογών μέσα από αναλυτική σκέψη και ειλικρινή διαβούλευση.

Πιο συγκεκριμένα τρεις είναι οι στόχοι που έχουμε θέσει στην Επιτροπή: Ο συμβουλευτικός ρόλος της προς την Πολιτεία σε ερωτήματα που αυτή θέτει, η διεύρυνση του δημοσίου διαλόγου σε θέματα βιοηθικής και τεχνοηθικής και, τέλος, η εξωτερική των προβληματισμών και συζητήσεων που διεξάγονται στον ελληνικό χώρο της βιοηθικής, πέρα από τα ελληνικά σύνορα. Όλοι μας στην Επιτροπή ευελπιστούμε η Ελλάδα να ενισχύσει τη διεθνή συμβολή στις διεθνείς πρωτοβουλίες για τη διεθνή διακυβέρνηση και τη γενικότερη πορεία της τεχνολογίας και της επιστήμης.

Η παρούσα έκθεση συμπεριλαμβάνει τις εκτενείς δραστηριότητες της ΕΕΒΤ κατά το έτος 2022.

Έφη Βαγενά
Καθηγήτρια Βιοηθικής-ETH Zurich
Πρόεδρος Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής & Τεχνοηθικής

ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ 2022

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

I. Πεπραγμένα.....	4
A. Γενικά.....	4
1. Αρμοδιότητες.....	4
2. Σύνθεση.....	5
3. Στελέχωση.....	6
B. Δραστηριότητα.....	6
1. Κείμενα της Επιτροπής.....	6
2. Κυριότερες συνεργασίες και εκπροσωπήσεις.....	10
3. Παρουσία στα ΜΜΕ.....	14
4. Περιοδικό «Βιοηθικά».....	14
5. Επιστημονικές και εκπαιδευτικές δραστηριότητες.....	15
II. Προγραμματισμός.....	16
A. Θεσμικές προτεραιότητες.....	16
B. Δράσεις της Επιτροπής.....	16

ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΒΙΟΗΘΙΚΗΣ & ΤΕΧΝΟΗΘΙΚΗΣ

ΕΚΘΕΣΗ

2022

I. Πεπραγμένα

Η παρούσα έκθεση καλύπτει την δράση της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής & Τεχνοηθικής (ΕΕΒΤ) για το διάστημα Ιανουαρίου – Δεκεμβρίου 2022.

A. Γενικά

1. Αρμοδιότητες

Η ΕΕΒΤ ιδρύθηκε με τον ν. 4780/2021 και αντικατέστησε την Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής, επεκτείνοντας σημαντικά το πεδίο ενδιαφέροντος στο οποίο δραστηριοποιείτο η τελευταία. Η ΕΕΒΤ ασκεί αποκλειστικά συμβουλευτικές αρμοδιότητες, απευθυνόμενη, είτε με δική της πρωτοβουλία είτε εφόσον της ζητηθεί, προς οποιοδήποτε όργανο της Πολιτείας.

Αποστολή της είναι η ανάδειξη της στενής σύνδεσης των εφαρμογών των νέων τεχνολογιών με τις σύγχρονες κοινωνικές αξίες. Αναγκαία στοιχεία αυτής της αποστολής είναι τόσο η έγκυρη ενημέρωση των πολιτών, όσο και η κατάλληλη υποστήριξη των συναφών κρατικών πολιτικών.

Στο πλαίσιο αυτό, η Επιτροπή παρακολουθεί και επεξεργάζεται τα

ηθικά, κοινωνικά και νομικά ζητήματα που προκύπτουν με εντεινόμενο ρυθμό από τη διαρκή εξέλιξη στους τομείς, ιδίως, της βιολογίας, της βιοτεχνολογίας, της ιατρικής και της γενετικής, καθώς και των νέων τεχνολογιών, όπως της τεχνητής νοημοσύνης, των προηγμένων αλγορίθμων και της ρομποτικής. Για τα ζητήματα αυτά, η ΕΕΒΤ εκδίδει Γνώμες, Εκθέσεις ή Συστάσεις, ενώ συνεργάζεται, επίσης, με αρμόδιους φορείς στη χώρα μας και διατυπώνει προτάσεις για τη θέσπιση νομοθεσίας ή τη λήψη άλλων μέτρων πολιτικής από την πλευρά της Πολιτείας.

Η Επιτροπή επικοινωνεί σε διεθνές επίπεδο με τα όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, διεθνείς οργανισμούς, ομόλογές της επιτροπές

κ.λπ., μεριμνώντας για την ενεργό συμμετοχή της χώρας μας στον προβληματισμό και στη λήψη αποφάσεων στα διεθνή fora. Εξασφαλίζει, εξ άλλου, με κάθε πρόσφορο τρόπο, κατάλληλη ενημέρωση για τις εξελίξεις που αφορούν το αντικείμενό της στην Ελλάδα και στο εξωτερικό.

Οι αρμοδιότητες αυτές, καθώς και οι άλλοι όροι λειτουργίας της Επιτροπής προβλέπονται στον ιδρυτικό της νόμο. Η οικονομική και διοικητική υποστήριξή της εξασφαλίζεται από την Προεδρία της Κυβέρνησης.

2. Σύνοψη

Η Επιτροπή συγκροτείται από δεκατρείς (13) επιστήμονες, οι οποίοι ορίζονται με απόφαση του Πρωθυπουργού. Η σύνοψή της έχει ως εξής:

Πρόεδρος: Έφη Βαγενά, Καθηγήτρια Βιοηθικής στο Ομοσπονδιακό Ινστιτούτο Τεχνολογίας της Ζυρίχης.

Αντιπρόεδρος: Χαράλαμπος Τσέκερης, Ερευνητής στο Ινστιτούτο Ερευνών του ΕΚΚΕ.

Μέλη:

Σέργιος Θεοδωρίδης, Ομ. Καθηγητής Μηχανικής Μάθησης και Επεξεργασίας Δεδομένων του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Ευάγγελος Καρκαλέτσης, Διευθυντής του Ινστιτούτου Πληροφορικής και Επικοινωνιών του ΕΚΕΦΕ «Δημόκριτος».

Κων/νος Καρπούζης, Διευθυντής Ερευνών στο Ερευνητικό Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο Συστημάτων Επικοινωνιών και Υπολογιστών του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου.

Ιωάννης Κομπατσιάρης, Ερευνητής Α' και Αναπλ. Διευθυντής στο Ινστιτούτο Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών του Εθνικού Κέντρου Έρευνας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης.

Ισμήνη Κριάρη, Καθηγήτρια Συνταγματικού Δικαίου του Παντείου Πανεπιστημίου.

Ευγενία Πρεβεδούρου, Καθηγήτρια Δημοσίου Δικαίου της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Ευάγγελος Πρωτοπαπαδάκης, Αν. Καθηγητής Εφαρμοσμένης Ηθικής της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Δημήτριος Σκαλτσάς, Εκτελεστικός Διευθυντής Intelligencia.

Σταυρούλα Τσινόρεμα, Καθηγήτρια Σύγχρονης Νεότερης Φιλοσοφίας και Βιοηθικής του Πανεπιστημίου Κρήτης.

Από 3 Μαρτίου 2022 και με το υπ'αρ. 191 ΥΟΔΔ ΦΕΚ /3.3.2022 ορίσθηκαν και τα εξής 2 νέα μέλη στην Επιτροπή.

Νικόλαος Μοσχονάς, Ομότιμος Καθηγητής Γενικής Βιολογίας-Μοριακής Γενετικής, Ιατρική Σχολή του Πανεπιστημίου Πατρών.

Χρήστος Λιονής, Καθηγητής Γενικής Ιατρικής και Πρωτοβάθμιας Φροντίδας Υγείας του Πανεπιστημίου Κρήτης.

3. Στελέχωση

Η Επιτροπή στελεχώνεται από δύο Επιστημονικούς Συνεργάτες και τη Γραμματεία.

Οι επιστημονικοί συνεργάτες επικουρούν την Επιτροπή με προετοιμασία εισηγήσεων και με επιστημονικές έρευνες που τους αναθέτει η Επιτροπή. Επίσης οργανώνουν αρχείο κειμένων και επιστημονικών μελετών και εργάζονται για την έκδοση εντύπων, περιοδικών ή μη, που περιέχουν τις δραστηριότητες της Επιτροπής και άλλη ύλη σχετική με τη βιοηθική. Επιστημονικοί Συνεργάτες της Επιτροπής είναι ο Δρ. Νομικής **Τάκης Βιδάλης** και η Δρ. Γενετικής **Βασιλική Μολλάκη**.

Η Επιτροπή έχει ολοκληρώσει τις διαδικασίες για την επιλογή και τρίτου επιστημονικού συνεργάτη, σε συνεργασία με το ΑΣΕΠ.

Η Γραμματεία είναι αρμόδια για την προετοιμασία των συνεδριάσεων της Επιτροπής καθώς και τη γραμματειακή υποστήριξη του Προέδρου και των μελών της. Εκτελεί επίσης διοικητικές εργασίες, ρυθμίζει την επικοινωνία με άλλες δημόσιες αρχές και φορείς καθώς και επιτροπές στην Ελλάδα και το εξωτερικό που δραστηριοποιούνται σε συναφείς τομείς. Της Γραμματείας προΐσταται η **Μαριάννα Δρακοπούλου**, Νομικός.

B. Δραστηριότητα

1. Κείμενα της Επιτροπής

Κατά την περίοδο αυτή, η ΕΕΒΤ επεξεργάστηκε και δημοσίευσε τη Σύσταση «για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης κατά την υγειονομική κρίση της COVID 19» και τη Γνώμη «για τη χρήση ανθρώπινου βιολογικού υλικού στην έρευνα και την ίδρυση βιοτραπεζών». Δημοσίευσε επίσης σχόλια στο προσχέδιο νόμου «για τη νομοθετική κατοχύρωση δικαιωμάτων των ασθενών με άνοια».

1.1. Σύσταση «Για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης κατά την υγειονομική κρίση της COVID 19»

Στη Σύσταση αυτή αντιμετωπίζονται τα προβλήματα της παραπληροφόρησης (disinformation), της εσφαλμένης πληροφόρησης (misinformation), των παραποιημένων ειδήσεων (fake news) και της κακόβουλης πληροφόρησης (malinformation) ως δυναμικών εμποδίων για την εξέλιξη του εμβολιασμού του πληθυσμού κατά της πανδημίας της Covid-19. Λόγω των παραπάνω, αναδύεται η ανάγκη για έναν δεοντολογικό προβληματισμό που συμπεριλαμβάνει ταυτόχρονα την ηθική της δημόσιας υγείας, την ηθική του διαδικτύου και την ηθική της δημόσιας πληροφόρησης.

Έτσι προτείνεται η σύσταση ενός ανεξάρτητου Εθνικού Παρατηρητηρίου

Παραπληροφόρησης. Το Παρατηρητήριο πρέπει να αποτελεί την κορυφή της πυραμίδας ενός ευρύτερου οργάνου διεπιστημονικής δικτύωσης, με ειδικούς που θα προσφέρουν τις υπηρεσίες τους. Αποστολή του θα είναι να γνωμοδοτεί και να φροντίζει για τη δημοσιοποίηση των στοιχείων και την

παρακολούθηση των κατευθύνσεων που εκπονούνται, αλλά και να υποστηρίζει επιμέρους πρωτοβουλίες κατά της παραπληροφόρησης.

Προτείνεται επίσης να αναπτυχθούν συντονισμένες εκπαιδευτικές εκστρατείες για τη χρήση των ψηφιακών πολυμέσων και εργαλείων, σε σχολεία, πανεπιστήμια και σε εφαρμογές δια βίου μάθησης, ώστε να προάγεται η κουλτούρα αναζήτησης της αλήθειας και η ανάπτυξη κριτικής σκέψης μεταξύ των ψηφιακών χρηστών.

Τέλος, προτείνεται η εναρμόνιση των παραδοσιακών και των νέων ψηφιακών Μέσων με κώδικες/αρχές/κριτήρια τεκμηριωμένης/θεμιτής ηθικής συμπεριφοράς, η οποία είναι απαραίτητη για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης, όσο και για την ενίσχυση της εμπιστοσύνης των πολιτών στον Τύπο και τις ηλεκτρονικές πύλες/πλατφόρμες ειδησεογραφικής ενημέρωσης.

1.2. Γνώμη «Για τη χρήση ανθρώπινου βιολογικού υλικού στην έρευνα και την ίδρυση βιοτραπεζών»

Η συγκεκριμένη Γνώμη ασχολήθηκε με το ζήτημα της χρήσης ανθρώπινου βιολογικού υλικού στην έρευνα και την ίδρυση βιοτραπεζών, ως αναγκαίων δραστηριοτήτων για την πρόοδο των βιοϊατρικών επιστημών. Από άποψη δεοντολογίας, η Γνώμη τονίζει την ανάγκη να διαφυλαχθούν η αρχή του σεβασμού της προσωπικής αυτονομίας των δοτών, η αρχή της μη πρόκλησης βλάβης σε αυτούς, η αρχή της δικαιοσύνης, καθώς και η αρχή του αλτρουισμού και της αλληλεγγύης. Βάσει των αρχών αυτών, η Επιτροπή θεωρεί ότι η χρήση ανθρώπινου βιολογικού υλικού στην έρευνα πρέπει να βασίζεται στην εθελοντική δωρεά του δότη για αλτρουιστικούς λόγους και υποστηρίζει ότι η αθέμιτη χρήση του θίγει τον βασικό πυρήνα της προσωπικότητας του δότη, μπορεί να απειλήσει τις ελευθερίες του, καθώς και να προσβάλει την ανθρώπινη αξία του.

Για αυτό, εγγυήσεις για την ίδρυση και λειτουργία βιοτραπεζών είναι οι εξής :

- Η διαφάνεια και η λογοδοσία, υπό όρους προστασίας των δικαιωμάτων των δοτών
- Η ιχνηλασιμότητα των βιολογικών δειγμάτων, ώστε να είναι ορατές οι πηγές συλλογής του βιολογικού υλικού και να διασφαλίζεται η επικοινωνία με τον δότη
- Η διασφάλιση της εμπιστευτικής διαχείρισης και της προστασίας των προσωπικών δεδομένων

- Η διασφάλιση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών.

Επιπλέον, η Επιτροπή κρίνει ότι απαιτείται να καλυφθεί το κενό που παρατηρείται σήμερα στη νομοθεσία ως προς τη συλλογή δειγμάτων ανθρώπινου βιολογικού υλικού, με σκοπό την έρευνα. Η αναγκαία πληροφόρηση των δοτών πρέπει να αναφέρεται στις διαδικασίες, τις ωφέλειες, τους κινδύνους, καθώς και τα προγράμματα στα οποία θα χρησιμοποιηθούν τα δείγματα και τα δεδομένα, ώστε να μην χρησιμοποιηθούν σε έρευνες που οι δότες δεν επιθυμούν.

Οι βιοτράπεζες χρειάζονται ειδικό νόμο που αρκεί να θέτει ένα πλαίσιο προστασίας των δικαιωμάτων και συμφερόντων των δοτών, καθώς και τους όρους διασφάλισης της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών. Η χρήση των δεδομένων θα περιορίζεται αποκλειστικά σε ερευνητικούς σκοπούς, με την υποχρέωση τήρησης εμπιστευτικότητας, ενώ απαιτείται η εκπόνηση σχεδίου διαχείρισης τυχαίων ευρημάτων, για το οποίο ενημερώνεται εξ αρχής ο δότης. Επίσης, πρέπει να ορίζονται συγκεκριμένα οι επιτρεπόμενες οικονομικές δραστηριότητες των βιοτραπεζών, ώστε να μην προκύπτουν αμφιβολίες για τη θεμιτή διαχείριση των συλλογών δειγμάτων και δεδομένων. Τέλος, ο νόμος πρέπει να αποκλείει οποιαδήποτε πρόσβαση τρίτων σε δείγματα και δεδομένα για μη ερευνητικούς σκοπούς

1.3. «Σχόλια στο νομοσχέδιο για τη νομοθετική κατοχύρωση δικαιωμάτων των ασθενών με άνοια»

Η Επιτροπή διατύπωσε εκτενή σχόλια αναφορικά με το προσχέδιο νόμου για τα δικαιώματα ασθενών με άνοια που έχει κατατεθεί από την ειδική νομοπαρασκευαστική επιτροπή στο Υπουργείο Υγείας, όπως είχε προβλεφθεί στο σχετικό Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Άνοια.

Οι ασθενείς με άνοια βιώνουν μια κατάσταση αναπότρεπτης στέρησης της αυτονομίας τους. Με βάση τον σεβασμό της αξίας του ανθρώπου, πρέπει να βρεθούν εναλλακτικοί τρόποι προστασίας των δικαιωμάτων αυτών των προσώπων, ιδίως τρόποι που ενδυναμώνουν τον ασθενή και διατηρούν όσο είναι δυνατόν ενεργή την αυτοπρόσωπη άσκηση δικαιωμάτων. Πρόβλεψη πρέπει να

υπάρχει και στα δικαιώματα των φροντιστών των ασθενών, που και εκείνοι παραχωρούν μέρη της αυτονομίας τους, προκειμένου να διατηρούνται σε θέση να ανταποκρίνονται με επάρκεια στα καθήκοντά τους. Με βάση τα παραπάνω, η Επιτροπή θεωρεί ότι το υπό εξέταση προσχέδιο νόμου συνιστά μια ολοκληρωμένη προσπάθεια κατοχύρωσης δικαιωμάτων στην άνοια για πρώτη φορά στη χώρα μας. Με μικρές διευκρινίσεις, το προσχέδιο πρέπει να αξιοποιηθεί από την Πολιτεία, χωρίς άλλη καθυστέρηση.

2. Κυριότερες συνεργασίες και εκπροσωπήσεις

2.1 Κυριότερες συνεργασίες

15 Ιανουαρίου 2022: Μνημόνιο Συνεργασίας με το Εργαστήριο Μελέτης Ιατρικού Δικαίου και Βιοηθικής ΑΠΘ

Επιθυμώντας τον συντονισμό και την ανάπτυξη διμερούς συνεργασίας σε εκπαιδευτικά και ερευνητικά θέματα, η Επιτροπή και το Εργαστήριο Μελέτης Ιατρικού Δικαίου και Βιοηθικής της Νομικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, συμφώνησαν στην συνδιοργάνωση σχετικών εκπαιδευτικών σεμιναρίων με την υπογραφή μνημονίου συνεργασίας. Η υπογραφή του έλαβε χώρα στις 15 Ιανουαρίου 2022 μεταξύ της Προέδρου της Επιτροπής καθηγήτριας Έφης Βαγενά και της Διευθύντριας του Εργαστηρίου, καθηγήτριας Ελισσάβητ Συμεωνίδου-Καστανίδου. Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Σύγχρονα Θέματα Βιοηθικής» το οποίο εκτείνεται σε δώδεκα δίωρα εβδομαδιαία σεμινάρια, ήδη υλοποιείται, με την συμμετοχή διακεκριμένων εισηγητών ενώ στους συμμετέχοντες περιλαμβάνονται νομικοί, ιατροί, βιολόγοι και φοιτητές που επιθυμούν να διευρύνουν τις γνώσεις τους σε θέματα βιοηθικής και τεχνοηθικής.

22 Ιουνίου 2022: Παρουσίαση της Ετήσιας Έκθεσης της Επιτροπής (Απρίλιος – Δεκέμβριος 2021) ενώπιον Επιτροπών της Βουλής

Μετά από σχετική πρόσκληση από τις δύο ειδικές μόνιμες Επιτροπές της Βουλής (Ειδική Μόνιμη Επιτροπή Έρευνας και Τεχνολογίας, Ειδική Μόνιμη Επιτροπή Ισότητας, Νεολαίας και Δικαιωμάτων του Ανθρώπου) η Πρόεδρος Έφη Βαγενά και ο Αντιπρόεδρος Χαράλαμπος Τσέκερης εκπροσώπησαν την Επιτροπή παρουσιάζοντας την Ετήσια Έκθεσή της. Στην Έκθεση περιγράφονται και αναλύονται τα πεπραγμένα της Επιτροπής για το διάστημα από τον Απρίλιο 2021 έως και τον Δεκέμβριο 2021.

12 Ιουλίου 2022: Συζήτηση στη Βουλή του σχεδίου νόμου για την Υποβοηθούμενη Αναπαραγωγή

Κατόπιν σχετικής πρόσκλησης από τη Διαρκή Επιτροπή Κοινωνικών Υποθέσεων της Βουλής που έλαβε η Επιτροπή προκειμένου να συμμετάσχει στη συζήτηση του σχεδίου νόμου του Υπουργείου Υγείας «Μεταρρυθμίσεις στην ιατρικώς υποβοηθούμενη αναπαραγωγή», απέστειλε γραπτό υπόμνημα με τις θέσεις για το σχέδιο νόμου.

19 Ιουλίου 2022: Συζήτηση στη Βουλή του σχεδίου νόμου του Υπουργείου Ψηφιακής Διακυβέρνησης «Αναδυόμενες τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών, ενίσχυση της ψηφιακής διακυβέρνησης και άλλες διατάξεις»

Στη σχετική πρόσκληση της Διαρκούς Επιτροπής Δημόσιας Τάξης και Δικαιοσύνης για να συμμετάσχει η Επιτροπή στη συζήτηση του σχεδίου νόμου του Υπουργείου Ψηφιακής Διακυβέρνησης, η Επιτροπή ευχαρίστησε για τη πρόσκληση και ενημέρωσε ότι στο προσεχές μέλλον θα εκφράσει τις απόψεις της στο πλαίσιο της δημόσιας διαβούλευσης και άρα δεν εκπροσωπήθηκε στη συζήτηση ενώπιον της Διαρκούς Επιτροπής της Βουλής.

2.2 Εκπροσωπήσεις

6-9 Απριλίου 2022: 7ο Οικονομικό Φόρουμ των Δελφών

Στο 7ο Οικονομικό Φόρουμ των Δελφών που πραγματοποιήθηκε στους Δελφούς, 6- 9 Απριλίου 2022, υπό την αιγίδα της Α.Ε. Προέδρου της Δημοκρατίας Κατερίνας Σακελλαροπούλου, συμμετείχε η Πρόεδρος της Επιτροπής καθηγήτρια Έφη Βαγενά μιλώντας στο πλαίσιο της θεματικής: «Η ψηφιακή υγεία καταλύτης για την βελτίωση στην υγεία». Στο Φόρουμ συμμετείχε και ο Χαράλαμπος Τσέκερης, Αντιπρόεδρος της Επιτροπής, με εισήγηση στην θεματική “Το μέλλον των αξιών: διδάγματα από την Ευρώπη και τη στρατηγική πρόβλεψη».

12-13 Μαΐου 2022: 29th NEC Forum, Παρίσι

Η Εθνική Συμβουλευτική Επιτροπή Βιοηθικής της Γαλλίας (Comité Consultatif National d'Éthique), διοργάνωσε το 29ο NEC Forum που πραγματοποιήθηκε στο Παρίσι 12 και 13 Μαΐου 2022, στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Προεδρίας που είχε η Γαλλία το α' εξάμηνο του 2022. Την Επιτροπή εκπροσώπησε το μέλος της Επιτροπής καθηγήτρια Σταυρούλα Τσινόρεμα, με θέμα της εισήγησής της: «Data driven research in clinical ethics and public health ethics – Ethical challenges with special emphasis on public health emergencies».

14 Μαΐου 2022: Διαδικτυακή Ημερίδα των Ασκούμενων της Επιτροπής

Στις 14 Μαΐου 2022 πραγματοποιήθηκε διαδικτυακή ημερίδα με την συμμετοχή φοιτητών και φοιτητριών που κατά τα προηγούμενα έτη ολοκλήρωσαν την πρακτική τους άσκηση στην Επιτροπή. Η ημερίδα οργανώθηκε από την Επιτροπή και το Εργαστήρι Μελέτης Ιατρικού Δικαίου και Βιοηθικής της Νομικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, και χαιρετισμό απηύθυνε ο Αντιπρόεδρος της Επιτροπής, Δρ. Χαράλαμπος Τσέκερης. Από την μεριά τους οι ασκούμενοι παρουσίασαν πρωτότυπες ερευνητικές τους εργασίες τις οποίες εκπόνησαν στο πλαίσιο της πρακτικής άσκησης στην Επιτροπή, στο πλαίσιο 5 θεματικών ενοτήτων με τα εξής αντικείμενα: Υποβοηθούμενη Αναπαραγωγή Κλινική Έρευνα Σχέση ιατρού-ασθενούς Δημόσια Υγεία Προσωπικά Δεδομένα και Τεχνητή Νοημοσύνη. Την συζήτηση συντόνισαν οι επιστημονικοί συνεργάτες της Επιτροπής, η Δρ. Γενετικής Βασιλική Μολλάκη και ο Δρ. Νομικής Τάκης Βιδάλης.

25 Μαΐου 2022: 1st Pop AI Stakeholder Policy Lab

Στο πρώτο Policy Lab που διοργάνωσε η Ελληνική Αστυνομία του έργου POP AI (HORIZON 2020) και πραγματοποιήθηκε διαδικτυακά στις 25 Μαΐου, συμμετείχε ως εκπρόσωπος της Επιτροπής ο Διευθυντής του Ινστιτούτου Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών, του Εθνικού Κέντρου Έρευνας Φυσικών Επιστημών «Δημόκριτος», Ευάγγελος Καρκαλέτσης, μέλος της Επιτροπής. Στο πλαίσιο του εργαστηρίου παρουσιάστηκαν δυο υποθέσεις εργασίας: Πρώτον, η δυνατότητα χρήσης από την ελληνική αστυνομία συστήματος πρόβλεψης, έρευνας και ανίχνευσης, με χρήση Τεχνητής Νοημοσύνης, για τη βελτίωση της αστυνόμευσης και την αντιμετώπιση της εγκληματικότητας, αξιοποιώντας δεδομένα

εγκληματικότητα και δεύτερον, η δυνατότητα χρήσης Τεχνητής Νοημοσύνης από την Ελληνική Αστυνομία συστήματος πρόβλεψης επικίνδυνης οδήγησης, για την αποφυγή πρόκλησης τροχαίων ατυχημάτων, αξιοποιώντας βιντεοληπτικό υλικό από κάμερες διαχείρισης κυκλοφορίας σε πραγματικό χρόνο.

17 Ιουνίου 2022: 2ο συνέδριο QUO VADIS AI?

Υπό την αιγίδα της Α.Ε. Προέδρου της Δημοκρατίας κας Κατερίνας Σακελλαροπούλου, πραγματοποιήθηκε το συνέδριο «QUO VADIS AI?» στις 17 Ιουνίου στην Αθήνα, στο ξενοδοχείο Divani Caravel με την συμμετοχή καταξιωμένων Ελλήνων και διεθνών εισηγητών και διοργανώθηκε από τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Δημοσίου Δικαίου (EPLO), το Ινστιτούτο για το Δίκαιο της Ιδιωτικότητας, τα Προσωπικά Δεδομένα και την Τεχνολογία και το Ινστιτούτο για την Δικαιοσύνη και την Ανάπτυξη. Σκοπός του συνεδρίου ήταν να προκαλέσει τον διεπιστημονικό προβληματισμό και τον διάλογο μεταξύ ειδικών στο δίκαιο, στην "ψηφιακή ηθική" και στις Τεχνολογίες Τεχνητής Νοημοσύνης, παραγόντων της αγοράς και προσώπων/φορέων που συνδιαμορφώνουν τις σχετικές πολιτικές στον δημόσιο τομέα. Την Επιτροπή εκπροσώπησε ο Ιωάννης Κομπατσιάρης, μέλος της Επιτροπής και ερευνητής Α' Βαθμίδας και Διευθυντής στο Ινστιτούτο Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών του Εθνικού Κέντρου Έρευνας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης, συμμετέχοντας στην θεματική ενότητα «Τεχνητή Δικαιοσύνη, Επιτήρηση και Δικαιώματα» με εισήγησή του που αφορούσε στις προκλήσεις που προκύπτουν από τη μεροληψία (bias) στις εφαρμογές Τεχνητής Νοημοσύνης (TN) με έμφαση στην αναγνώριση προσώπων και τις σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις από χρήση συνθετικού περιεχομένου κατασκευασμένου με τη βοήθεια TN (deepfakes) στην παραπληροφόρηση, κάνοντας παράλληλα μνεία στην πρόσφατη Σύσταση της Επιτροπής που αφορούσε στην παραπληροφόρηση και την Covid-19.

4 Ιουλίου 2022: 1η Διεθνής Επιστημονική Ημερίδα Fact-Checking, Αθήνα

Στις 4 Ιουλίου 2022 η Επιτροπή συμμετείχε στην 1η Διεθνή Επιστημονική Ημερίδα Fact-Checking στην Ελλάδα, με θέμα: «Αντιμετωπίζοντας την Παραπληροφόρηση: Η συμβολή των Πανεπιστημίων και Ερευνητικών Κέντρων» εκπροσωπούμενη από τον Αντιπρόεδρο κ. Χαράλαμπο Τσέκερη. Η ημερίδα διοργανώθηκε από κοινού από το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, το Τμήμα Επικοινωνίας και ΜΜΕ του Εθνικού Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, το Ελληνικό Ίδρυμα Έρευνα και Καινοτομίας και το Ερευνητικό Κέντρο «Αθηνά» και έλαβε χώρα διαδικτυακά στο Αμφιθέατρο "Ιωάννης Δρακόπουλος" του ΕΚΠΑ. Ο Αντιπρόεδρος της Επιτροπής απηύθυνε χαιρετισμό κατά την έναρξη των εργασιών της ημερίδας, αναφερόμενος στο φαινόμενο της παραπληροφόρησης το οποίο έχει πάρει ανησυχητικές διαστάσεις σε όλα τα επίπεδα του δημοσίου διαλόγου και στην ανάγκη για την λήψη μέτρων περιορισμού του. Ειδική μνεία έκανε στην σχετική Σύσταση της Επιτροπής αναφορικά με την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης κατά την υγειονομική κρίση της Covid-19.

1 Οκτωβρίου 2022: 2η Επιστημονική Δημερίδα του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου, Αθήνα

Την 1η Οκτωβρίου 2022, ο Πανελλήνιος Σύλλογος Φοιτητών της σχολής κοινωνικών επιστημών του τμήματος Δημόσιας Διοίκησης του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου, διοργάνωσε την 2η υβριδική επιστημονική διημερίδα, με θέμα: «Ηθική & Δεοντολογία στη Δημόσια Διοίκηση: Προοπτικές & Αναγκαιότητα». Στη διημερίδα αυτή, την Επιτροπή εκπροσώπησε η καθηγήτρια Ευγενία Πρεβεδούρου, μέλος της Επιτροπής με θέμα εισήγησής της: «Ο ρόλος των Επιτροπών Βιοηθικής για την αντιμετώπιση των σύγχρονων προκλήσεων».

19 Οκτωβρίου 2022: Ημερίδα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Η Επιτροπή Ηθικής και Δεοντολογίας της Έρευνας του ΑΠΘ διοργάνωσε στις 19 Οκτωβρίου 2022 ημερίδα με θέμα: «Βιοηθικές προκλήσεις στη σύγχρονη έρευνα» στην οποία συμμετείχε το μέλος της Επιτροπής και Καθηγήτρια Δημοσίου Δικαίου στη Νομική Σχολή του ΑΠΘ, Ευγενία Πρεβεδούρου, εκπροσωπώντας την Επιτροπή.

19 Οκτωβρίου 2022: Παγκόσμια Ημέρα Βιοηθικής

Στο πλαίσιο του εορτασμού της Παγκόσμιας Ημέρας Βιοηθικής, στις 19 Οκτωβρίου 2022 διοργανώθηκε υβριδικά διεθνές συνέδριο με θέμα: «Κοινωνική Ευθύνη και Υγεία». Το συνέδριο συνδιοργανώθηκε από το Ελληνικό Κλιμάκιο της Διεθνούς Έδρας Βιοηθικής (ICB), το Εργαστήριο Εφαρμοσμένης Φιλοσοφίας του ΕΚΠΑ, την Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής & Τεχνοηθικής, το Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου, την Ακαδημία Θεολογικών Σπουδών Βόλου και το Ευρωπαϊκό Εργαστήριο Βιοηθικής, Τεχνοηθικής και Δικαίου. Στο συνέδριο απηύθυνε χαιρετισμό, εκπροσωπώντας την Επιτροπή, η καθηγήτρια Σταυρούλα Τσινόρεμα, μέλος της.

3 Νοεμβρίου 2022: Ενημερωτική διάλεξη για θέματα βιοηθικής σε σχολείο

Στις 3 Νοεμβρίου 2022, το 5ο Εσπερινό Επαγγελματικό Λύκειο Αθηνών, προσκάλεσε τον επιστημονικό συνεργάτη της Επιτροπής, Δρ. Νομικής, Τάκη Βιδάλη, προκειμένου να ενημερώσει τους μαθητές που παρακολουθούν ειδικότητες υγείας (νοσηλευτική, ιατρικών βιολογικών εργαστηρίων, φαρμακείου), για θέματα Βιοηθικής και να λύσει τυχόν απορίες τους.

8-9 Νοεμβρίου 2022: 30th NEC Forum, Prague, Czech Republic (διαδικτυακά)

Το 30° NEC Forum (National Ethics Councils), διοργανώθηκε από την Εθνική Συμβουλευτική Επιτροπή Βιοηθικής της Τσεχίας, και πραγματοποιήθηκε διαδικτυακά στις 8-9 Νοεμβρίου 2022, στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Προεδρίας της Τσεχίας, κατά το β' εξάμηνο του 2022. Στο συνέδριο αυτό, εκπροσώπησαν την Επιτροπή η Ομότιμη καθηγήτρια Ισμήνη Κριάρη, ενώ συμμετείχε και η Γραμματέας της Επιτροπής, Μαριάννα Δρακοπούλου.

3. Παρουσία στα ΜΜΕ

26 Οκτωβρίου 2022: Τηλεοπτική εκπομπή στο κανάλι Open

Στις 26 Οκτωβρίου του 2022, στην τηλεοπτική εκπομπή του καναλιού Open, «Μέρα μεσημέρι με την Μάριον Μιχελιδάκη», ο επιστημονικός συνεργάτης της Επιτροπής, Δρ. Νομικής Τάκης Βιδάλης παραχώρησε συνέντευξη, κατόπιν σχετικής πρόσκλησης από τη δημοσιογράφο, για το πρόβλημα των χιλιάδων γονιμοποιημένων ωαρίων που υπάρχουν στις «αποθήκες» των σχετικών κέντρων γονιμότητας στην Ελλάδα. Στο πλαίσιο της συνέντευξης ο Δρ. Τ. Βιδάλης, ερωτήθηκε και απάντησε σχετικά με τα προβλήματα βιοηθικής που προκύπτουν για τα ζευγάρια που επιθυμούν να αποκτήσουν τα γονιμοποιημένα ωάρια αυτά.

4. Περιοδικό «Βιοηθικά»

Το επιστημονικό περιοδικό "Βιοηθικά" ("Bioethica") αποτελεί ηλεκτρονική έκδοση της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής και Τεχνοηθικής, με σκοπό την ενημέρωση και την ανταλλαγή απόψεων και γνώσεων μεταξύ των επιστημόνων όλων των κλάδων με ιδιαίτερο θεωρητικό ή πρακτικό ενδιαφέρον για θέματα που αφορούν τη Βιοηθική και την Τεχνοηθική. Το περιοδικό εκδίδεται ήδη για 8 έτη από τον Φεβρουάριο 2015. Τα υποβληθέντα άρθρα δημοσιεύονται μετά από διπλά τυφλή αξιολόγηση από έγκριτους επιστήμονες.

Κατά το έτος 2022 εκδόθηκαν δύο τεύχη του περιοδικού "Βιοηθικά" ([Τόμ. 8 Αρ. 1](#) και [Τόμ. 8 Αρ. 2](#)), με άρθρα που καλύπτουν ευρεία θεματολογία όπως την ευθανασία, τον αναπαραγωγικό τουρισμό, τη χρήση εργαλείων για την κατανομή των πόρων υγείας, την επεξεργασία δεδομένων, τις μεταμοσχεύσεις, τον ηλεκτρονικό φάκελο υγείας κτλ.

5. Επιστημονικές και εκπαιδευτικές δραστηριότητες

α) 2^{ος} Πανελλήνιος μαθητικός διαγωνισμός «Η δική μου Βιοηθική»

Η Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής και το Εργαστήριο Μελέτης Ιατρικού Δικαίου και Βιοηθικής της Νομικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (ΑΠΘ) προκήρυξαν τον 2ο Πανελλήνιο διαγωνισμό για μαθητές Λυκείων, δημόσιων και ιδιωτικών, με αντικείμενο τη Βιοηθική και Τεχνοηθική.

Ήδη από το 2011, η ΕΕΒ πραγματοποιεί σειρά ενημερωτικών εκδηλώσεων που απευθύνονται σε μαθητές, με στόχο την ενθάρρυνση του προβληματισμού για θέματα Βιοηθικής μέσα στην τάξη. Στο πλαίσιο αυτής της προσπάθειας, το 2016, εκπονήθηκε ένα βοήθημα (ηλεκτρονικό βιβλίο) για τους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές, με στόχο τη συνοπτική παρουσίαση της βασικής θεματολογίας της Βιοηθικής.

Οι εργασίες των μαθητών θα παρουσιαστούν σε υβριδική εκδήλωση (διά ζώσης και διαδικτυακά) που θα πραγματοποιηθεί στην Αθήνα τον Φθινόπωρο 2023. Οι καλύτερες παρουσιάσεις θα τιμηθούν με ειδικό έπαινο και αναμνηστική πλακέτα.

β) Το εκπαιδευτικό σεμινάριο της Επιτροπής

Τον Μάιο του 2022 ολοκληρώθηκε ο 10^{ος} κύκλος του εκπαιδευτικού σεμιναρίου της Επιτροπής, σε συνεργασία με το Εργαστήριο

Ιατρικού Δικαίου και Βιοηθικής της Νομικής Σχολής του ΑΠΘ.

Ο κύκλος αυτός πραγματοποιήθηκε εξ ολοκλήρου εξ αποστάσεως (distance learning) με τη συμμετοχή 70 ενδιαφερομένων, καθώς και εισηγητών από την Ελλάδα ή το εξωτερικό.

Οι συμμετέχοντες στο σεμινάριο κλήθηκαν να αναλάβουν εργασίες σε θέματα της επιλογής τους, τις οποίες παρουσίασαν στο τέλος του σεμιναρίου. Το σεμινάριο χορηγεί βεβαιώσεις παρακολούθησης και διδακτικές μονάδες.

γ) Πρακτική Άσκηση Φοιτητών και νέων Επιστημόνων

Και κατά το έτος που πέρασε, το πρόγραμμα πρακτικής άσκησης φοιτητών και νέων επιστημόνων στην Επιτροπή εξακολούθησε με ιδιαίτερη επιτυχία. Απασχολούνται, στο πλαίσió του, τρεις ασκούμενοι στα γραφεία της Επιτροπής και περισσότεροι εξ αποστάσεως (από περιοχές εκτός Αθηνών), επί ένα τρίμηνο κατά μέσον όρο. Πολλοί από αυτούς συνεχίζουν μεταπτυχιακές σπουδές στη βιοηθική, στη χώρα μας ή στο εξωτερικό.

Στο πρόγραμμα της πρακτικής άσκησης συμμετείχαν εξ αποστάσεως και ξένοι φοιτητές Νομικής με τη συνεργασία της European Legal Students Association (ELSA), από τη Γαλλία, την Ιταλία, την Ελβετία και την Πορτογαλία.

II. Προγραμματισμός

A. Θεσμικές προτεραιότητες

Υπό το φως εξελίξεων όπως π.χ. του Data Governance Act (εκδ. 25 Νοεμβρίου 2020) και του European Health Data Space (υπό δημιουργία κοινός ευρωπαϊκός χώρος δεδομένων για την υγεία), προτεραιότητα για την

Επιτροπή αποτελεί επίσης η σύσταση Προτάσεων Πολιτικής αναφορικά με τη δεοντολογία της τεχνητής νοημοσύνης με έμφαση στην υγεία, στις μεταφορές και στις ψηφιακές πλατφόρμες.

B. Δράσεις της Επιτροπής

Για το επόμενο έτος, η Επιτροπή προγραμματίζει:

- Την ολοκλήρωση Σύστασης για τον έλεγχο δεοντολογίας των μη παρεμβατικών κλινικών μελετών.
- Την επεξεργασία Γνώμης για τη διαμόρφωση εθνικής στρατηγικής στο πλαίσιο της νομοθετικής πρωτοβουλίας της ΕΕ για την τεχνητή νοημοσύνη (AI Act).
- Την αναβάθμιση του διεθνούς επιστημονικού περιοδικού της Επιτροπής «Bioethica».
- Τη σύναψη Συμφώνων Συνεργασίας με ακαδημαϊκούς και επιστημονικούς φορείς που είναι συναφείς με τις αρμοδιότητες της Επιτροπής.

Αθήνα, Φεβρουάριος 2023